

Журналистическо разследване' 2015

Изследване

Автори: *Александра Петров, Валентин Станчев, Вяра Иванова, Гергана Лазарова, Димитър Панайотов, Ива Райнова, Илина Георгиева, Константин Мравов, Кристина Иванова, Марчела Иванова, Николай Заров, Павлина Ескидарова, Петя Петкова, Пламена Крумова, Пламена Петрова, Росалина Тодорова, Самуил Петканов, Танита Иванова* – семестриално завършили студенти по журналистика (профил „радио“), част от тях – вече дипломирани бакалаври. Изследването е осъществено в рамките на дисциплината „Медиен анализ“, учебна 2014/15 – летен семестър, преподавател проф. дсн Снежана Попова.

За журналистическото разследване говорим или като за качествена продукция, която всяка добра медия си пожелава, или като за изчезващ вид, особено по нашите географски ширини.

Наблюдения на медийни практики в последните години показват, че специалните рубрики за журналистическо разследване намаляват по брой. Разпилените в програмите разследвания напускат полето на прякото сравнение и изискванията към тях се размиват и смаяват. С „разследване“ все по-често се назовават най-различни журналистически произведения, най-често репортажи. За широката публика представата за разследване е смътна и – твърде вероятно – свързана с най-агресивните самообявявания в тази форма.

Какви представи за „разследване“ изграждат медиите?

Как се пораждат разследванията – авторски ли са изборите на теми или пък идеите постъпват към медиите/журналистите по някакви канали? Какви?

Какви представи за разследване имат самите разследващи журналисти?

Отговори ще намерите в анализите по-долу:

Помните ли „Хрътките“? – Николай Заров

bTV репортерите: предимство за обществено-политическите проблеми – Гергана Лазарова

Открито: стилът си е неин – Павлина Ескидарова

Комбина: провокации и експерименти – Петя Петкова

Господарите: супергерои, които спасяват онеправданите? – Роси Тодорова

Разследване по Нова: включените имат думата – Пламена Крумова

www.capital.bg призовава институциите – Ива Райнова

Биволъ, официалният партньор на Wikileaks – Танита Иванова

Жега-та, криминална журналистика – Пламена Петрова

desebg.com и документалистиката на Христо Христов – Димитър Панайотов

Финансови смислици, разследващият блог – Самуил Петканов

168 часа – ветеранът – Марчела Иванова

afega.bg или как не се правят журналистически разследвания 1 – Вяра Иванова

Агенция ПИК или как не се правят журналистически разследвания 2 – Валентин Станчев

Разследването през 2015 в обобщение – Константин Мравов
Диагноза „разследващ журналист“? – части от интервюта

В обсега на изследователското внимание попадат разнообразни практики, включително и такива, които не удовлетворяват представите за журналистическо разследване. Проучени са рубриците „Открито“ по БНТ, „БТВ репортерите“ по БТВ, „Разследване“, „Комбина“, и „Господари на ефира“ по Нова телевизия, „Жега“ по ТВ 7; вестниците „Капитал“ и „168 часа“; сайтовете bivol.bg, afera.bg, pik.bg, desebg.com; блогът на Мирослав Иванов. Наблюдавани са публикации в периода януари – април 2015, обявени по един или друг начин като резултати от журналистическо разследване. Публикациите са обект на общо количествено описание и на качествен анализ, направени са също интервюта с разследващи журналисти.

За нуждите на изследването бе изработена **работна дефиниция** за разследване, която съчетава изследователски виждания¹, подредени и обогатени от изследователския екип:

- ✓ независима журналистическа дейност – обезпечено е от медията или от самия журналист;
- ✓ изявява скрит от обществеността проблем...
- ✓ който задължително има социално измерение;
- ✓ експонира неизвестни на обществото факти...
- ✓ при преодоляване на трудности и съпротиви в добиването на информация;
- ✓ налице е засегната страна;
- ✓ присъства идея за изход/решение.

Изучените текстове са подложени на преценки, предположени от дефиницията. Специално се търсят отговори на въпросите поражда ли се съмнение в независимостта на разследването и съобщават ли се трудности при правенето на разследването.

Помните ли *Хрътките*? (Николай Заров)

„Хрътките“ по BTV Action² са минало. И анализираният период (август 2011 – януари 2012) е относителен, поради факта, че в архива не са качени всички

¹ Итема, Джеймс. Разследваща журналистика. Граматика на журналистиката. София: СУ „Климент Охридски“, 1996; Ангов, Константин. Журналистическото разследване. София: Военно издателство, 2001; Де Бърг, Хюго. Разследваща журналистика Контекст и практика. София: Апостроф, 2005. Вж. още обзори на дефиниции в: Лукова, Калина. Разследваща журналистика – теоретически аспекти. БСУ, 2011.

http://research.bfu.bg:8080/jspui/bitstream/123456789/306/1/BFU_2011_02_Lukova.pdf

и в: Стоядинова, Силвия. Съвременната телевизионна разследваща журналистика. 2014.

<http://www.newmedia21.eu/analizi/savremennata-televizionna-razsledvashta-zhurnalistika-temi-i-metodi-na-realizatsiya/>

² Две награди за журналистическо разследване от 11-я медиен фестивал „Българската Европа“ в Русе 2011, награда за журналистическа смелост на Центъра за развитие на медиите 2012, две награди от конкурса „Сърце и слово срещу наркотиците“ 2012 и т.н.

предавания – налице са 12 материала, изрично назовани разследвания. Автори са Теодора Трифонова и Десислава Ризова. Работи се с репортерски похвати, със скрита камера и с проникване в определени социални среди в търсене на точна информация. Как изглеждат тези разследвания от гледната ни точка?

Първо³: разследванията по-скоро не са независими – дори и тези, които не са по сигнал. Авторите на разследванията често заемат страна, опитвайки се да убедят аудиторията в своята теза – само за три от 12-те разгледани материала можем да кажем, че не го правят.

Второ: прекомерно се използват СРС: от 12 разследвания в 7 се използва скрита камера, като в поне два от случаите журналистическите търсения несъмнено могат да бъдат осъществени и с явна камера. В етичния кодекс на българските журналисти изрично е упоменато в какви случаи използването на скрита камера може да се счита за оправдано и е налице разминаване на практиката с професионалния стандарт.

Трето: нарушават се закони. С цел да се придаде повече драматизъм на едно разследване, журналистите често нарушават не само точки от етичния кодекс, а така също закони (напр. Закон за закрила на детето в предаване, в което са интервюирани деца със закъснение в развитието).

Четвърто: недостатъчно задълбочаване в дадено разследване. В две от разследванията се стига до много по-сериозни теми от първоначалната идея (напр. става ясно как в нощен клуб се продават наркотици и се показва как да се укрива оборот), но журналистите остават на първоначалния си план и не разширяват темата.

Пето: има предавания, в които не се констатира нищо, но въпреки това са излъчени като разследвания (напр. „Мним лекар преглежда срещу заплащане“).

Шесто: налице е фактическа липса на разследвания. Само три разследвания (по-точно – едно разследване в три части) могат да бъдат определени така – по темата за опасностите за децата в мрежата. Останалите предавания с такъв етикет са по-скоро репортажи. Неслучайно и мотото на „Хрътките“ размива понятието разследване – *„разследване, провокации и реални истории“*.

Предложихме да си спомним „Хрътките“, за да имаме като отправна точка опит от близкото минало. Различни ли са журналистическите практики през 2015 и ако да, в каква посока са измененията?

bTV репортерите: предимство за общественно-политическите проблеми (Гергана Лазарова)

В официалното представяне на „bTV Репортерите“ ясно се акцентира, че авторите на рубриката създават както *„задълбочени разследвания“*, така и *„репортажи“*. В самите предавания обаче никъде не се упоменава дали зрителят в конкретния

³ Всички изводи са придружени от примери, които спестяваме, тъй като социалните сюжети са останали много назад във времето.

момент гледа разследване или репортаж. Това затруднява аудиторията, която следва самостоятелно да различи единия вид материал от другия.

В изучения период са излъчени 29 предавания. Авторите на рубриката „bTV Репортерите“ оформят убедителен списък: Теодора Енчева с три предавания, Ивайло Везенков, Румяна Попова, Радослава Домусчиева, Росен Цветков, Канна Рачева, Полина Ботева, Петър Нанев, Денислав Борисов – с по две предавания; още 11 журналисти – с по едно предаване.

Шест предавания са по актуални събитийни поводи (атентатът срещу Шарли Ебдо, наводненията от края на 2014, войната в Украйна, присъди за румънски министри, депутати, висши държавни служители и олигарси и пр.).

Останалите условно могат да бъдат поставени в четири групи по тематика:

- Обществено-политически проблеми се разгръщат в 15 предавания – руски мигранти и руски интереси в България, проблеми в здравеопазването, инфраструктурни и екологични проблеми на столицата, домове за криминално проявени непълнолетни, телефонни измами, престъпници, порочни схеми в обществените поръчки, незаконна сеч и незаконно строителство и т.н.;
- Любопитни истории и тенденции се развиват в пет предавания;
- Загадки от миналото се разплитат в две предавания, и двете за самолетни катастрофи;
- Технологични въведения се представят отново в две предавания.

Налага се изводът, че преобладаващата практика на рубриката „bTV Репортерите“ са предаванията, в които се коментират обществено-политически проблеми и които се фокусират върху актуално събитие.

От всички предавания в изучения период съмнения в независимостта на продукцията се пораждат два пъти: в „Загубена земя“ (за продадена българска земя на чужди инвеститори, които впоследствие разбират, че са измамени) – по причина, че незаконните практики не се ограничават до единичен случай, а в предаването е представен само случаят с измамен финландски инвеститор, и в „Играчки от бъдещето“ (за технологични изобретения на българи), тъй като заглавието с нищо не подсказва съдържанието на материала, който, без да е обявено защо, представя единствено технологични постижения на български младежи от Технически университет – София.

Трудностите за самия репортер, изготвил конкретния материал, намират израз в използването на скрита камера (в четири предавания – Държава с увреждания“, „Магии за милиони“, „Необяснимо бездействие“ и „Червена зона“) и в отказите за съдействие, а понякога – заплахи за саморазправа („Магии за милиони“, „Загубена земя“, „Гор(с)ка реалност“).

Кои от излъчените в периода предавания всъщност са разследвания? Ако се съпоставят използваните жанрове, разследванията са 10, а другите продукции – 19 (сред тях ред хибридни жанрове, които могат да бъдат условно наречени репортажи, които проследяват тенденция в развитие, репортажи с елементи на разследване, филми с елементи на репортаж). На дефиницията, изработена в рамките на настоящото изследване, отговориха: „Правосъдие с палки“, „Ало-

булките“, „Държава с увреждания“, „Магии за милиони“, „Загубена земя“, „Необяснимо бездействие“⁴, „Гор(с)ка реалност“, „Червена зона“, „Последно спускане“ и „Мистерии в небето“.

Това ясно показва, че разследванията са около 1/3 от всички изследвани предавания на bTV Репортерите за периода 1 януари 2015 г. – 15 април 2015 г. В 7 от тези 10 материала има включително идея за изход/решение.

Открито: стилът си е неин (Павлина Ескидарова)

Авторското предаване на Валя Ахчиева се излъчва от 1994 година. През наблюдавания период са излъчени 9 броя. Повечето теми са по зрителски сигнал, но има и породени „от обществен интерес“. В хода на предаванията става ясно, че те са запланувани, подготвени и реализирани доста преди да бъдат излъчени поради една простичка причина – повечето са се оказали времеемки. Защото водещата е срещнала много трудности, опитвайки се да ги реализира, т.е. различните институции, към които се е обърнала за съдействие, в повечето случаи са се оказали безполезни или по различни начини фактически са възпрепятствали разследването.

Стилът на Валя Ахчиева си е неин – тя се придържа към конкретна и стегната структура на водене, като също така умее добре да реагира при непредвидени обстоятелства. Ще илюстрирам, за да поясня:

Всяко предаване водещата започва с въвеждане на зрителя в историята, като обикновено се намира „на мястото на събитието“, встъпителните ѝ думи са в близък план, тя сякаш говори на Вас, на Теб, конкретно⁵. Чак след като направи изложение на проблема, който ще се обсъжда в предаването, водещата показва лицата на героите в историите – дава им думата, показва емоциите им, като, според мен, го прави безпристрастно и професионално.

След това отива на място в съответните институции, градове и държави (например в броя от 20 януари 2015, в който си проправя път до Шварценберг, Германия, за да открие главния герой и да чуе неговата позиция).

После традиционно посещава съдилища, общини, кметове, адвокати, частен съдебен изпълнител, сметища, болници, ски-курорти... изглежда няма невъзможни неща.

Също по традиция открива абсурди в законодателството, в начина, по който функционират институциите и администрацията им, както и че в повечето случаи

⁴ През април 2016 за разследването „Необяснимо бездействие“ неговият автор Петър Нанев получи наградата на Съюза на юристите за най-добър материал, излъчен в електронна медия.

⁵ Изключение прави броят от 13.01.2015, когато предаването се състои в студио 5 на БНТ поради естеството на темата – обсъждане с всички възможни експерти на случай със здравноосигурен и фактически нелекуван от хепатит С българин.

липсва обратна връзка между отделните звена по трасето на изпълнение на даден проект, закон, наредба...

Един от най-често задаваните от Валя Ахчиева въпроси е „Как е възможно толкова време да не е направено нищо?“. Журналистката не крие възмущението си, когато се сблъска с нередност. Езикът, който използва, също допринася за постигане на този ефект – на афект. Има случаи, в които не го показва само чрез думи, но и посредством действия – например в броя от 24 февруари 2015, когато поради „непроведено събрание на кредиторите на Полипост поща и логистика в Софийския окръжен съд“, предаването „Открито“ също е по-кратко, като по този начин водещата подчертава, че всяко действие или бездействие имат своето отражение в по-широк мащаб.

Изводът за зрителя е, че Валя Ахчиева никога не оставя нещата така: търси отговорност от всички отговорни лица и инстанции, не се отказва, макар това понякога да отнема много време и усилия. По този начин тя печели доверието на аудиторията си, че е способна да прави качествена разследваща журналистика.

Комбина – провокации и експерименти (Петя Петкова)

Рубриката „Анализирай това“ е част от предаването „Комбина“ с водещи Лора Крумова и Галя Щърбева, стартирало на 14 март и наблюдавано до 16 май 2015 (месец след определения период за наблюдение). Автор на рубриката е Красимир Боев, който предлага резултати от социални експерименти – вид изследвания с камера, показателни за различни процеси и проблеми.

В периода са излъчени 10 броя на различни теми: знаят ли депутатите чужди езици, как се влиза в бизнеса с ясновидството, наистина ли София е добър град за живеене, реакциите на хората при появата на човек с резачка, докъде стигат родителските амбиции, какво е да си клошар, лесно ли е да отвлечеш дете и др. Скрита камера е използвана веднъж. Съмнения в независимостта на журналистическата работа не се пораждат в нито едно от предаванията. Трудностите са свързани преди всичко с откази за съдействие от страна на хората при експериментите.

Лора Крумова⁶, разказана от Петя Петкова:

В предаването разследвания няма, а единствено провокации, имащи за цел пробуждане на обществото и коментиране на теми от ежедневието, на които не се обръща много внимание. Експеримент, а не разследване.

Защо не смята тези материали за разследващи? За едно добро разследване са необходими поне 3-6 месеца, както и добър ресурс (материален и интелектуален). Това е една от причините разследванията все повече да намаляват. Дали се страхуват журналистите? Не. Според Лора Крумова разследващият журналист има хъс, но и е предпазлив – „по ти е интересно, отколкото те е страх“.

Има ли разследваща журналистика в България? Има хора, които умеят да се

⁶ Лора Крумова е сред журналистите, които дадоха интервю за нуждите на това изследване.

занимават с тази дейност. Дали има платени разследвания? Вероятно има, но човек позволи ли си веднъж подобно нещо е въпрос на време то да се обърне срещу него и професионалният живот е много кратък.

Господари на ефира: супергерои, които спасяват онеправданите? (Роси Тодорова)

През изследвания период са излъчени 44 различни разследвания в общо 74 части, всяка от които е със средна продължителност от около три минути. Броят е впечатляващ, предвид краткия период на наблюдението и краткостта на самото предаване, в което по регламент разследванията не са доминиращ фокус.

Темите са разнообразни, като в периода особено внимание е обърнато на въпроса за отношението на хората към животните. Разследваните случаи с животни в крайна сметка предизвикват инициатива за създаване на зоополиция. Ефективността на разследванията на „Господарите“ е пословично висока – запознати сме с практиката им да търсят отговорност у институциите и да ги принуждават (чрез по-скоро социален натиск) да разрешат конкретен случай. Ключовата дума в предходното изречение обаче е „случай“ – постижението със „зоополицията“ е по-скоро изключение, отколкото правило.

По-често се случва следното: господарите получават сигнал за измами в кантар на продавачи на зеленчуковия пазар, пристигат с камера и микрофон, при което продавачите си отиват. Така привидно всичко е наред – имаше проблем и вече го няма (буквално и чисто физически). Само че опит за разрешаване на социален проблем няма. Опит за откриване на социалния проблем също няма. Защо продавачите мамят? Защото могат, т. е. органите не регулират или санкционират? Защото им се налага, т.е. пазарът на български продукти е ощетен от вноса?

Проблемът с конкретната практика е следният: това е по-скоро журналистически популизъм. Той решава конкретни проблеми за конкретен период от време. Той лекува само симптоми, а не реалната социална болест.

Друго често наблюдавано явление при разследванията на „Господарите“ е, че всяко едно разследване е по сигнал на зрител. Тоест моментът с независимостта не може да съществува дори теоретично. „Господарите“ съвсем открито заемат страната на гражданите, които са се обърнали към тях, и бранят интересите им. Лошо ли е това всъщност? На кого трябва да служи журналистиката? Не е ли на гражданите?

Проблемът в този случай е следният – господарите са по-скоро във функцията на институция, която трябва да брани, а не да разследва или научава. Безпристрастност се разбира като „не се страхуваме да се опълчим на тези, които ви потискат“. Така обаче журналистиката съд ли е? Съдът е безпристрастен. „Господарите“ са много повече прокурор, от колкото съд, макар и да стават съдник.

Всичко, описано до тук, съвсем естествено води и до миогледа на аудиторията. Виждаме как един репортер брани интересите на „обикновения гражданин“ и

отива въоръжен с микрофон и камера в общината (например). Общината се страхува, че ще бъде уронен авторитетът ѝ. Съобразява се с исканията на господарите. Конкретният проблем е разрешен. Ако успеят да го направят 7 милиона пъти, всеки гражданин ще е спасен.

Господарите са супергерои, които спасяват онеправданите.

Така ги вижда и аудиторията – като единствения защитник, единствената институция, която си върши работата, защото постига конкретни резултати.

Разследване по Нова: включените имат думата (Пламена Крумова)

Предаването е част от „Темата на Нова“, обикновено е с продължителност около 20 минути. Изследвани са 7 епизода, 6 от които са с автори Васил Иванов и Марин Николов (включени са два епизода извън периода, като компенсация за две обобщаващи предавания). Журналистите са носители на много награди и имат принос включително за присъдената на Нова телевизия награда „Ефективна разследваща журналистика“ от годишния медиен фестивал Mediamixx – Албена, 2015.

Всички избрани теми са обществено значими, експонират скрит от обществеността проблем и неизвестни за обществеността факти. Сред темите – кражби на нефта в БДЖ⁷, как се източват пари чрез тютюн – 1 и 2 част, търгуване с екология и др.

В предаването присъстват както епизоди, които са реализирани по самоинициатива на журналистите, така и такива, в които за проблем е сигнализирано от зрител. Във втория случай журналистите обикновено заемат страна.

Основният проблем, пред който се изправят журналистите, е нежеланието на засегнати страни по случая да изразят официална позиция. Често се сблъскват и с арогантност, вкл. опит за физическа саморазправа. Във всички епизоди се използва скрита камера, но в нито един не е показан коментар на сниманите със скрита камера след показването на записа.

Търси се позицията на пряко включените страни, които винаги говорят само в свой интерес. Често резултатът е липса на изход – задават се много въпроси, но няма решение. Забелязва се отсъствие на позиция от страна на МВР, регулаторните органи, прокуратурата, за която понякога се говори като за далечен и мистичен звяр, до който е невъзможно да се стигне.

⁷ За серията от разследвания на кражби на гориво в БДЖ Марин Николов е отличен с голямата награда за разследване на фондация „Радостина Константинова“. През 2015 той получава и наградата „Достойните българи“ в ежегодната кампания на в. „24 часа“.

www.capital.bg призовава институциите (Ива Райнова)

През изследвания период на сайта на вестник „Капитал“ са публикувани 10 разследвания. Автор на осем от тях е Росен Босев, едно е подписано от екипа на Капитал Daily и по едно са работили Йово Николов, Огнян Георгиев и Мартин Димитров.

Нито едно от разследванията не е обявено като такова. Те видимо не са инициирани от конкретна личност или организация, а са решения на редакционната колегия. Засегнатата страна във всички разследвания е обществото, тъй като предимно се изобличават нередности в управлението на общини, държавни институции и органите на съдебната власт. Методът на разследване на журналистите най-често включва справки в Търговския регистър, информационната система ДАКСИ, протоколите на СГС, ВАС и ВСС, Имотния регистър. Когато коментираният документ не са публично достояние, а са на разположение само на редакцията, в статията е даден линк, от който могат да бъдат свалени. Източниците в повечето разследвания са анонимни, но е разяснено как са обвързани с конкретния случай. Когато информацията остане непотвърдена до публикуването на статията, това се посочва.

Най-честите трудности, които журналистите на „Капитал“ срещат в разследванията си, са отказите за достъп до информация и отказите на засегнатите страни да дадат коментар.

Скандалното управление на СГС и ВАС и като цяло проблемите в българската съдебна система са водещата тема на разследвания в избрания период. След глобата, наложена от КФН на „Икономедиа“ през януари 2015 г., вестникът публикува многобройни статии, свързани с председателя на комисията Стоян Мавродиев, като сред тях има и разследване на взаимоотношенията на Мавродиев с бизнесмена Красимир Тошев, разследван от американската агенция за наркотиците за разпространение на амфетамини.

Най-често решение на проблемите, посочени в разследванията, е съвестното изпълнение на задълженията на отговорните институции, което не се случва.

Биволъ: официалният партньор на Wikileaks (Танита Иванова)

В проследения период „Биволъ“ са публикували общо 34 статии⁸, които са обявени за журналистически разследвания. Осъществени са с различни средства и правят впечатление на независими. „Биволъ“ успяват да извадят на бял свят скритите договори, споразумения и уговорки между управниците, хвърлят яснота върху далавери, които засягат цялата нация и най-често са свързани с източване на пари от държавата и гражданите.

„Биволъ“ изглежда абсолютно независима медия. Тя не се финансира с публични средства, нито от фондации. Потребителите са тези, които могат да помогнат, като дарят средства. „Биволъ“ се издържа още и с продажба на рекламно

⁸ С изключение на две, всичките са подписани „Биволъ“.

пространство и дистрибуция на високотехнологични продукти за защитена комуникация. Сайтът е разпространител на Cryptophone, най-добрата защита срещу подслушване.

Читателите на изданието имат възможност да подадат сигнал, по който да бъде проведено разследване. Не винаги обаче в текстове на „Биволъ“ става ясно кой е инициаторът на конкретното разследване. Това обаче не е причина за съмнение в целта му. Медията подкрепя твърденията си с достатъчно факти. Те разкриват мръсните тайни за всичко и всеки.

„Биволъ разработва специфични инструменти и бази данни в помощ на разследващите журналисти и гражданските активисти“ – инструментите са изброени и маркирани с хиперлинкове, като някои от тях са достъпни за всеки гражданин. Списъкът⁹ е поредното доказателство за това, че „Биволъ“ правят истински разследвания и имат сериозна база с данни.

Почти във всяка публикация – в наблюдавания период и не само, „Биволъ“ прилагат към статията и снимки на конкретни документи, които потвърждават истинността на това, което са разкрили. Някои от тези документи са общодостъпни, до други медията се е добрала по-друг начин.

Три от публикуваните разследвания в изучения период са пряко свързани помежду си – *Терминаторите на дюните в къмпинг „Юг“ се оказаха ортаци с Брендо* (13.04.15), *Ортактът на Брендо разкопа дюните на къмпинг „Китен“* (16.04.15), *Дюнигейт 2.0: Дюните на Китен незаконно засипани с пръст. РИОСВ праща комисия* (17.04.15).

В наблюдавания период „Биволъ“ са публикували едно разследване с международно участие – на IRPI/ANCIR, за бизнеса с диаманти на италианската мафия в Южна Африка и Зимбабве. Самото разследване е голямо, а темата е много сериозна.

Иначе повечето разследвания са на местно ниво, на територията на България. Което не пречи да заключим, че „Биволъ“ е една от малкото български медии, които се занимават толкова сериозно с разследваща журналистика.

Жега-та, криминална журналистика (Пламена Петрова)

През изследвания период по TV 7 са излъчени 13 броя на предаването „Жега“ (изключват се коментарите на водещия Докога? и за Шарли Ебдо, както и някои

⁹ Balkanleaks – анонимно изпращане на документи; BSPLeaks – търсачка в мейлове на ръководството на БСП; BSPtrolls – търсачка в коментарите от тролове на БСП; Mihalya – инструмент за индексирание и търсене в криптирани документи; BadApplesSearch – Търсачка в ипотечните кредити на банките „Гнили ябълки“ (защитена с парола); Изборен ДеСеводител – търсачка за агентите на ДС в листите за Парламентарни избори 2014; Заменкигейт – търсачка за заменките направени при Тройната коалиция (временно в ремонт); Калинчи код – инструмент за пресмятане на мандатите по методиката на ЦИК от 2013 г.; Sunlight – Searchable database of solicitation and award notices from FBO.gov

обсъждания в студиото). Повечето са изцяло дело на водещия Любомир Огнянов.

Темата за трафика на наркотици и тяхното разпространение се развива през януари и през април, а така също се споменава няколкократно и в други предавания. Темата остава „запазена марка“¹⁰, по която може да се надгражда и в перспектива. Друга сериозно застъпена тема е тази за убийствата – „обикновени“ криминални деяния и поръчкови дела на цели престъпни мрежи. В хода на предаванията се разкрива неизвестна информация, „неофициална“ също е хубава дума. Залага се в голяма степен на разговори с хора, обобщават се налични сведения.

Протести, сепаратизъм, тероризъм, отвличане – това е обобщената тематика на няколко от „външнополитическите издания“ на „Жега“. Присъстват също като отделна линия семейни конфликти, похищения на деца, трафик на хора, банков обир.

Има броеве, които поставят под съмнение работата в съответствие с правилата на журналистическия кодекс. Напр. в броя за убийството на Вероника във Велико Търново – дават се кадри от местопрестъплението, създава се атмосфера на тревожност, показват се като фактор за „криминогенност“ група хлапета от ромски произход – което, въпреки настроението, произтичащо от сериозността на престъплението, не е оправдано поведение.

Предаването „Жега“ е за криминална журналистика. В представянето му пише: „Детайлите, скрити за обществото, ще научавате всяка неделя точно в 18:00 ч.“. Понякога изданията на предаването успяват да отговорят на описанието си, друг път – не толкова. Залага се основно на разговори с участници, свидетели, експерти. Извън коментарите на водещия и разговорите в студиото, разчита се на репортажи. Рядко се забелязват трудности при набирането на информация, ако не броим отказите на коментар.

Елементи на разследване има в отделни предавания. Водещият винаги приканва зрителите да подават сигнали по имейл, ако са жертва на престъпление и когато институциите не им обръщат внимание.

***desebg.com* и документалистиката на Христо Христов (Димитър Панайотов)**

На практика сайтът Desebg.com представлява портал за специализирани разследвания. Неговата цел и мото е да осигури „чисто минало и прозрачно настояще“. Той не се занимава с какви да е разследвания, а само с престъпления и нередности, извършени в миналото от бившата комунистическа върхушка и най-вече – висши кадри и активни агенти на „Държавна сигурност“.

Сайтът има няколко рубрики, но само една, носеща името „Разследване“,

¹⁰ През 2014 тя е фокус на авторското внимание, за което журналистът Любомир Огнянов става носител на наградата в раздел документално кино в конкурса "Сърце и слово срещу наркотиците" в памет на ирландската журналистка Вероника Герин.

претендира за журналистическо разследване¹¹. С бърза проверка става ясно, че създател и автор на почти всички статии е Христо Христов¹², а текстовете в изследвания период са 9.

Информацията в Desebg се базира на данни, които създателят намира в безкрайните архиви и документация на бившата власт. Информацията той изисква по всякакви канали, като не винаги е лесно да бъде получен достъп до нея. Впечатление прави, че текстовете в сайта са изцяло авторски, написани са ясно, схематично, и са подкрепени с обяснение и, обикновено – с документи като доказателствена част.

В сайта няма реклами и не личи медията да зависи от комерсиални интереси. Единствената публична личност, която открито подкрепя сайта, е Андрей Ковачев, чиято партийна принадлежност (ГЕРБ), е пределно ясна. Това е единственият банер, който може да се сметне за реклама.

В специализирания отдел „Разследване“ има десетки разследвания, извършени от Христо Христов. Заради огромния обем от работа разследванията не се публикуват ритмично, а в периоди от няколко седмици до месеци¹³. Може да се каже, че тези разследвания са исторически – Христо Христов не се интересува от актуални и настоящи проблеми, а разнищва миналото. Методиката му на разследване не е интервю, прикритие, тайно заснемане и други, а ровене в огромна база от данни – буквално стотици хиляди страници на досиета, документи, архиви, дела, декларации. В работата си с изследване на архивите Христо Христов е един от най-опитните професионалисти в България. Неговите статии обаче са по-скоро разследваща документалистика, отколкото журналистика.

Христов е единственият журналист и изследовател, водил и спечелил съдебни дела за достъп до документи на ДС в периоди, когато държавното управление е имало рестриктивна политика. По този начин той прави обществено достъпни редица документални факти от комунистическото минало, които отсъстват в другите държавни архиви¹⁴.

¹¹ Още три рубрики в сайта представляват интерес в контекста на нашето изследване: „Системата ДС“, където се публикуват доклади, документи и досиета, и „Who is Who“ и „Досиета“ (които се припокриват), където се посочват различни личности, които в момента са на високи постове, а в миналото са били свързани с Държавна сигурност.

¹² В биографията си се определя като разследващ журналист с опит от 1990 г. насам. В началото на 2015 за разследванията си получава наградата на Европейския парламент за европейски гражданин на 2014 г.

¹³ Важно е да се уточни, че в този раздел се препубликуват вече направени от автора разследвания в предно време. Написаните специално за Desebg.com разследвания са разпръснати из целия сайт и различните рубрики.

¹⁴ През 1998 г. получава достъп до 48-те тома от все още неприключилото тогава секретно дело за последните лагери на комунизма край Ловеч и Скравена. През 2000 г. му е разрешено да работи с делото за унищожаване на досиетата на писателя Георги Марков. През 2004 г. печели дело във ВАС срещу тогавашния министър на вътрешните работи Георги Петканов за отказ на достъп до литературните дела на радиостанциите „Свободна Европа“, Би Би Си и „Дойче веле“, свързани с

Христо Христов изчита хиляди страници, ако е нужно стига до съд, но намира всякакви начини да разрови истината за проблема, който разследва. След това анализира и компресира всичко, изнася нужната информация и я написва на достъпен за читателя език, с исторически справки и много доказателства. Обяснява я и я илюстрира нагледно със снимков и документален материал. В сайта се вижда и участие на засегнатата страна – има интервюта и мнения на хора, които лично (или техни роднини и близки) са били оцетени от Държавна сигурност и бившето комунистическо правителство.

Конкретна идея за „лечение“ на проблема няма, тъй като разглежданите теми не са в настоящето. Авторът приема, че проблемът, който е пренебрегван, е неизказаното, забравеното минало, от което не сме се поучили и заради което страдаме и днес. Затова именно тези разследващи статии могат да се погледнат като „лечението“.

Финансови смислици, разследващият блог (Самуил Петканов)

„Финансови смислици“ е личният блог на журналиста Мирослав Иванов¹⁵. Най-честите публикации в него са свързани с банковата система на България и отношенията ѝ с политическия и бизнес елит. Разследванията и разкритията са поднесени често емоционално, което се използва като публицистичен инструмент с оглед сложната материя, която в по-сух и стегнат вид би била трудна за част от таргетираната от него аудитория. В изучения период са публикувани 18 текста.

Журналистът прави документални разследвания във връзка с банковия сектор, политически и бизнес обвързаности между политици, магистрати, бизнесмени и високопоставени държавни служители. Често Иванов разполага с документация, която няма как да се добие по Закона за достъп до обществената информация, което придава сензационност на разкритията му, но засегнатите страни от неговите публикации лансират в общественото пространство тезата, че журналистът изпълнява функцията на пощенска кутия на пребиваващия в Сърбия Цветан Василев.

Голяма част от разследванията на Иванов са свързани с аферата около фалиралата КТБ. В публикациите от изучения период са засегнати темите със специалния надзор на КТБ от 21 юни 2014 и действията на квесторите, схемите за източване на банката чрез фирми-бушон, прекредитирането на фирми на Делян Пеевски в ПИБ и държавния чадър над новата любима банка на властта.

писателя Георги Марков. През 2007 г. получава достъп до следственото дело №4 от 1990 г., заведено за установяване на причините на икономическата катастрофа, завещана от управлението на БКП и пр.

¹⁵ В блога, поместен на адрес www.miroivanov.com, се представя така: *Казвам се Мирослав Иванов и се занимавам с финансова журналистика вече 10 години. По-голямата част от тях в печатни медии. Работил съм за водещи икономически всекидневници в България, като „Пари“, а след придобиването му от Икономедиа и за наследника му „Капитал daily“. Във всичките си текстове съм се стремял към две неща – качество и честност. Вярвам, че именно те карат читателите ти да те четат.*

Данните, които Иванов изнася, изглеждат достоверни, но основен проблем е едностранчивостта – той или не търси засегнатите лица и фирми за мнение, или те не дават такова. Същевременно читателят няма как да знае доколко изчерпателни са тези данни и дали не са споделени в определен момент с определена цел, различна от търсенето на цялата истина и отговорност в дадената ситуация.

Въпреки съмненията, че Иванов е апологет на интересите на Цветан Василев в публикуваните разкрития, неговият блог е сред малкото кътчета в родното медийно пространство, позволяващи си да назовават имена, банки и да разкриват обвързаности сред силните на деня, което му печели популярност в Интернет.

Допълнителна тежест на работата на Иванов придава фактът, че в края на месец май 2015 срещу него започват разследвания от Прокуратурата и НАП, несвързани с публикациите му, а *ad hominem* – очевиден институционален натиск срещу журналиста, разкриващ лостове и механизми за злоупотреби с власт, замитане на следи и преструктуриране на порочни схеми.

168 часа – ветеранът (Марчела Иванова)

Сред разделите в сайта на вестник „168 часа“ примамливо се нарежда и „Разследване“. Прегледът на този раздел за месец април 2015 поражда настоящия анализ. През същия месец вестникът сам акцентира присъствието си в разследващата журналистика, като отбелязва своята 25-а годишнина с обучение на млади журналисти в областта на разследването¹⁶.

Виртуалният информационен поток в раздел „Разследване“ на „168 часа“ не е особено активен. Публикувани са общо 7 текста с автори Слави Ангелов (3), Христина Теодосиева (2), вестник 168 часа (1), Диана Саватеева и Тони Щилянова (1). В нито една от статиите не се споменава процесът на разследване, трудностите, предимствата, причините за селектирането на информацията, колко време са работили авторите, как са се сдобили с данните.

Част от текстовете не се доближават до понятието за разследване (Андреа Лубиц, разбил самолет, става повод за изказване на позиция на психиатър; около убийството на Анна и сина ѝ Никита има само хипотези на журналисти, чиито имена не са споменати), но други са пример за добре свършена задача.

В „Кралят на цигарите Паскала дори няма досие в МВР“ се сблъскваме с разследване по случая с най-легендарния контрабандист на цигари през ГКПП Капитан Андреево. Четейки кратката история на „контрабандния му живот“ откриваме анализа, който ни липсваше – авторът Слави Ангелов¹⁷ описва чрез хронологична последователност, семейни и приятелски отношения, подставени лица, имоти, факти; има включително и илюстрация на схемите с контрабанда на

¹⁶ Академия за разследваща журналистика на „168 часа“
<http://www.168chasa.bg/Article/4727164>

¹⁷ В края на 2014 Слави Ангелов бе награден със специална награда на медийния фестивал в Русе „Българската Европа“ за разнищването на корупция в МВР в предаването по БНТ „На прицел“.

цигари. Историята на Паскала продължава в още две разследвания, в които авторът последователно разкрива причината Паскала да няма криминално досие – принадлежността му към службите, и самата нелегална схема за внос в България от Турция, изяснена от митнически експерти и фактологично потвърдена от турски специалисти.

Разследването на Диана Саватеева и Тони Щилянова около убийството на Димитър Стаматов-Мастара изпъква с информираност от страна на авторите; хронологична последователност на събитията преди и след убийството, данни и факти от света на заподозрените, мафиотските афери, приятелския кръг и убиеца на жертвата; причинно следствени връзки за отлагането на делото. Ако журналистическото разследване има за цел да разнищи конкретен случай, да вникне в същината на проблема, да го развие от началото до края проникателно и аналитично, то тази публикация илюстрира това, поне за сайта на „168 часа“.

***afera.bg* или как не се правят журналистически разследвания 1 (Вяра Иванова)**

Наблюдението, което проведох над сайта, беше изключително интересно и полезно за темата на нашето изследване: тази медия може да даде урок на всички останали как не се правят журналистически разследвания. Или поне как не се правят както трябва. В сайта има отделна секция, която е с името Разследвания. Там се намират всички материали, които са отбелязани като разследване, и през изучения период те са 21 на брой.

Веднага правят впечатление няколко неща:

Абсурдните, дълги и жълти заглавия. Те накратко обобщават всичко по темата на самото разследване и съдържат думи като „шок“, „абсурд“ и „бомба“¹⁸. Подобни заглавия виждаме във всички жълти издания и не бива да са нещо присъщо за едно уж сериозно журналистическо разследване, което се стреми към достоверност и провереност на информацията. Не успяват да грабнат с такива заглавия, а отблъскват аудитория – след подобно заглавие тя е настроена да прочете някоя клюка, а не сериозен материал, с чисти факти и обективна мисъл.

Почти всички материали са без посочен автор (има само четири уточнени авторства на по един текст). Вместо името на автора масово се пише Афера.бг и с това нещата приключват. Отново знак за несериозност, страх или нежелание да застанеш зад думите си. Кой би взел насериозно материал без автор? Как може да не се съмняваме в качеството на написаното, след като нямаме представа откъде е дошло?

Източниците са главно неизвестни. Във всяка статия се пише, че имат „брилянтни външни източници“. От време на време се споменава интервю с някого или информацията идва направо от писмо-изповед. Всички останали източници

¹⁸ Само един конкретен пример: *Ексклузивно! Петко Сертов напусна България с охрана! Спецслужбите и мвр престъпно безхаберни. Катастрофа за мръснишкия им пласмент в сие с контролираните им медии. Предстои страховито ресто.*

остават като анонимни сигнали.

Тонът и езикът, с който са написани материалите, са потресаващи и дори надминават по пъстрота някои жълти вестници. По никакъв начин не би могло да бъде взето насериозно разследване, което си служи с вулгарен език, когато описва даден проблем и се опитва да достигне до корена му. Използват се редица неуместни думи, които не би трябвало да присъстват в нито една сериозна медия.

Друг въпрос е, че някои от разследванията приличат много повече на репортажи – не се вижда къде и какво точно е разследвано (напр. за Петко Сертов). Други материали под този знак са просто писмо или лична изповед, изпратена до сайта.

Агенция ПИК или как не се правят журналистически разследвания 2 (Валентин Станчев)

Изследването ми показва, че Агенция ПИК може да е единствено пример за това как не се прави разследване и като цяло журналистика. В изследвания период като разследване са обявени 13 текста, четири от които са с неизвестен автор, три са от Ивайло Крачунов, два – от Явор Белчев, по един от още три авторки. В ПИК публикуват и разследвания, които са правени в други медии, но почти изцяло това са „Труд“ и „24 часа“.

От пръв поглед се вижда, че най-силното в собствената продукция на ПИК е заглавието. Със заглавието сайтът иска да „хване“ любопитните погледи на читателите. „БОМБА В ПИК“, „ЕКСКЛУЗИВНО В ПИК“, „ШОК“ и т.н. са част от изразите, използвани в почти всяка една от статиите, свързани с разследване. Ясно е, че след такова заглавие един образован читател не може да очаква сериозно журналистическо прозведение.

Както споменах, част от статиите са без автор. Основно са свързани с определени хора, за които сайтът явно обича да прави „разследвания“ (Николай Бареков, Огнян Донеv, Иво Прокопиев и др.).

Лошо впечатление за обективния читател правят няколко неща: говоренето за партии, политици и т.н.; тенденциозността на статиите, които показват само едната гледна точка; обидните квалификации за хората, за които се пише. Медията явно не се притеснява да сравнява човешки органи с недвижимо имущество в столицата. Нито пък от правописните грешки.

Разследването през 2015 в обобщение (Константин Мравов)

Обобщение на изследваните материали (общо 228) ни показва, че качествени журналистически разследвания в едни от най-консумираните български информационни източници не липсват. Голяма част от материалите отговарят на критериите за разследване, поставени в основата на настоящия медиен анализ и представени в началото на тази публикация.

От друга страна, налице са и проблеми – субективността при определянето дали

едно разследване е „независимо“; честото отсъствие или неяснота на идеята за изход/решение на разследвания казус; неясни жанрови форми, титулувани като „разследвания“, но неотговарящи на повечето критерии за такива.

Анализът на разследванията на може би най-популярния от изследваните медийни продукти, предаването „Господари на ефира“, ни обрисова един оригинален модел. Разнищването на злободневни теми продължава по няколко месеца, а понякога и години, като отделните гледни точки и малки казуси в дадения проблем са разпределени в поредица от кратки фрагменти в различни предавания. По този начин се постига информационна пълнота, а журналистът има времето и възможността да се задълбочи в работата си. Общественият интерес е водещ, поради факта, че повечето от разследванията са по зрителски сигнали. Черешка на работата в граждански интерес в предаването са продължителните казуи, с които екипът се ангажира, каквато в изследвания период е предотвратяването на насието над животни.

Същевременно обаче решения на проблемите невинаги се намират, но поради огромното текучество на разследвания, едно „изгубено“ трудно би могло да се забележи от аудиторията. „Господарите“ обаче никога не пропускат да самоизтъкват гражданската си отговорност в репортажите.

Решенията на проблемите невинаги са ясни и в други качествени примери за разследвания, каквито представляват текстове на журналистите в изданията „Биволъ“ и онлайн версията на „Капитал“. В двата случая наблюдаваме отлична работа с нормативни актове и огромни масиви от други документи (често секретни, добити от неуточнени източници) и преодоляване на различни трудности в работния процес. Двете издания преодоляват един основен порок на други разследващи журналисти и редакции, като не се страхуват да проследяват проблемите до евентуалната връзка с най-висши властови институции. Предлагането на решения обаче често не завършва отличната иначе работа.

С голяма свобода на действие разполагат журналистите в разследващите формати на двете най-гледани частни телевизии в България – „bTV Репортерите“ и „Разследване“, съответно на bTV и Нова телевизия. Гарант за добре свършена работа е по-разредената честота на подготвяните разследвания, което показва, че журналистите са имали технологичното време да вникнат в проблема и да го структурират подобаващо и разбираемо за зрителя. Така е и в „Открито“ с Валя Ахчиева по БНТ. Излъчваните материали отговарят на етичните критерии за журналистическо съдържание. От друга страна, трайността на предлаганите решения и съблюдаването на резултата от разследването отново нямат толкова видими отражения в изследвания период.

Наблюдава се проблем с решенията. От една страна можем да потърсим причината в информационната бързина, която не позволява на журналистите да се задълбочават в един проблем повече от месец. От друга, характерът на някои от разследваните проблеми е такъв, че е извън капацитета на журналиста и текстовата форма, а по скоро трябва да се очаква намесените институции да намерят отговор на казуса.

Примерите за отразяване на дадена неправда при невъзможност да се стигне по-

далече в разплитането ѝ покриват почти целия набор от журналистически разследвания, които се основават изцяло на документи. Добри примери има в сайта „Биволъ“, Dese.bg и блога на журналиста Мирослав Иванов. В този тип работа често се случва да не се търси гледната точка на намесените страни или евентуално решение на казуса.

На доста повече критерии за разследване не отговаря продукцията на предаването „Жега“ по TV 7. Своеобразната криминална хроника честно ни говори за „разследвания“, но, например, в случая с отразяването на убийството на Вероника от Велико Търново през март, терминът прикрива нищожно задълбаване в проблема, подбуди към дискриминация на етнически принцип и други нарушения на етически норми в професията. Рядко материалите в предаването отговарят на повече от два от изведените критерии за качествено разследване.

Подобен проблем има и в много от материалите на онлайн изданието на в. „168 часа“. Част от текстовете в секцията „Разследване“ не отговарят на зададените в този анализ критерии за жанра. Дори и текстове на добре познати журналисти не оповестяват произхода на иначе огромната информация в тях.

Първенец в непрофесионализма е сайтът „ПИК“, наричащ себе си информационна агенция. Тамошната редакционна представа за журналистическо разследване разкрива неизвестни на обществото факти, помитайки етични и професионални принципи по пътя на информацията, и по същество недоказвайки докрай, че са факти. Доста подобна е и ситуацията в сайта афера.бг, където заглавията са жълти, а авторите и източниците – неизвестни.

По-общ поглед върху съвкупността на изследвания материал ни показва цялостното наличие на неопределени жанрово журналистически форми, които имат елементи на разследване. Такива са и експериментите в предаването „Комбина“ по Нова телевизия, които една от водещите, Лора Крумова, нарича „провокации“, които не бива да бъдат възприемани като разследвания. В интервюто, дадено за нашето изследване, Лора Крумова споменава и наблюдението си, че в България има откровени „разследващи журналисти“ и постоянен „глад за разследвания“ у аудиторията.

Обобщението на изследвания материал може да потвърди истинността на тези две твърдения на журналистката, с уговорката, че много от текстовите и визуални форми, които се титулуват като „разследвания“, не отговарят в пълния смисъл на журналистическото определение за такива.

Диагноза разследващ журналист?

Екипът благодари на журналистите Христо Христов, Атанас Чобанов и Лора Крумова за отзивчивостта им да дадат интервю¹⁹ по темата за

¹⁹ Автор на въпросника за интервю е Гергана Лазарова.

Интервюто с Христо Христов взе Димитър Панайотов, с Атанас Чобанов – Танита Иванова, с Лора Крумова – Петя Петкова (голяма част от интервюто с г-жа Крумова беше включена на различни

журналистическото разследване. Отговорите им значително помогнаха при осмислянето на данните от нашето изследване. Не можем да публикуваме тук всичко ценно от тези интервюта, но избираме за финал няколко момента.

Какво е за вас „разследваща журналистика“?

Атанас Чобанов: За мен лично е кауза за осветляване на процеси, които по своята същност са или престъпни, или във вреда на обществения интерес.

Има ли подходящи и неподходящи теми за журналистическо разследване?

Христо Христов: Не смятам, че има неподходящи теми за извършване на журналистически разследвания. Проблемът по-скоро е в обективността на медията, в частност на разследващия журналист. В България е утвърдена практика собствениците на някои медии да поръчват „журналистически разследвания“ срещу свои конкуренти, политици, бизнесмени според своите интереси, конюнктурни пристрастия или моментни позиции (политически и икономически).

Кой е, според вас, ключовият момент в едно журналистическо разследване?

Атанас Чобанов: Документалното потвърждаване на твърденията.

Какви са най-големите трудности за разследващия журналист?

Христо Христов: Най-голямата трудност пред разследващия журналист е да се добере до такива източници на информация, които да му позволят да направи обективно и достоверно разследване. На второ място, да се предпази от подхвърлена информация или да не се превръща в „пощенска кутия“ на чужди интереси. На следващо място, но не по значение, е да опази независимостта си като журналист.

Застава ли медията зад своите разследващи журналисти? Когато да - как, когато не - защо.

Атанас Чобанов: Да, всяка уважаваща се медия застава зад своите разследващи журналисти, в противен случай просто ще ги загуби.

Защо решихте да се занимавате с разследваща журналистика?

Христо Христов: Когато човек е млад журналист или поне през времето, когато аз навлизах в професията – началото на 90-те години на XX век, не съм се замислял, че правя разследваща журналистика, в смисъла, в който днес тя се разглежда в университета. Попаднах на няколко случая, в които видях, че истината остава зад кулисите и нещата потъват. По това време бях съдебен репортер и отразявах редица дела за престъпленията на комунистическия режим. Ключово се оказа докосването ми до документалните свидетелства за лагерите на комунизма, до които получих достъп по мое заявление от Военната колегия на Върховния съд по делото за лагерите през 1998 г. [...]

места в текста дотук).

Как провеждате вашите разследвания? Може ли да се каже, че имате свой подход?

Атанас Чобанов: Спазваме стандартни процеси като събиране на цялата публично налична информация, търсене по регистри, допитване до източници, търсене на нови източници, искане на информация от институциите като журналисти или по реда на ЗДОИ. Спецификата на нашия подход е, че работим активно с новите технологии, създаваме свои бази данни и анонимизираме комуникацията с източниците.

Христо Христов: Ако може да го нарека свой подход – това е, че изборът да направя журналистическо разследване е винаги мой. Имам 20 години работа в периодичния печат (по 10 години във в. „Демокрация“ и „Дневник“) и нито едно от журналистическите ми разследвания не ми е било „пускано“ отгоре. На второ място, никога не публикувам абсолютно цялата налична информация по разследването. Подобен подход дава възможност да реагираш, ако засегната страна реши да предприеме „мерки“ и да се опита да замазва фактите. На трето място, търся засегнатите страни в последния момент преди да се публикува разследването, което гарантира спокойствие при работата и не позволява на засегнатите да употребят властта и връзките за евентуално спиране на разследването и за организиране на натиск върху мен като автор.

Чувствали ли се заплашен по време на разследване?

Атанас Чобанов: Получавал съм анонимни заплахи, но не съм бил жертва на физически посегателства.

Какво мислите за купените разследвания? Кой купува разследвания?

Атанас Чобанов: Това не е журналистика. Купеното разследване е в интерес на този, който го плаща, а не в обществен интерес. Това е проституция.

Лора Крумова: Възможно е да плащат определени кръгове (дава пример с ТВ7, която е свързана с Цветан Василев, където журналистите „плачат“, че кранчето на парите е спряно).

Разследващ журналист "диагноза" ли е?

Лора Крумова: Да. Както е при докторите, така е и при нас. Това е част от измененията, които се получават от години работа в един и същи ресор. Журналистът винаги трябва да опитва нови неща, за да не допусне синдрома на изпепеляването, прегарянето. Има го във всяка една сфера – и в журналистиката.

Христо Христов: Не смятам, че сериозната разследваща журналистика е „диагноза“. Мисля, че пред последните години, от 2008 г., когато икономическата криза се отрази негативно на медийния пазар в България, разследващата журналистика девалвира и се изроди в поръчкова. Оттам нивото на разследващата журналистика падна много, а журналистите, които желаят да правят разследвания, нямат необходимата свобода, особено когато са зависими от интересите на медията, в която работят, съответно – на собствениците ѝ.

Атанас Чобанов: Не, кауза е. Но работата е напрегната и може да доведе до диагноза :-)